

SOUBOR PODKLADŮ PRO STRATEGICKÉ ROZHODOVÁNÍ INTERNACIONALIZACE VYSOKÝCH ŠKOL

JAN SLOVÁK
A KOLEKTIV KA04

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

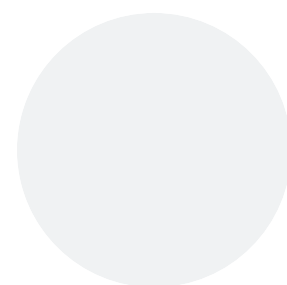
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento dokument je jedním z hlavních výstupů **Individuálního projektu národního (IPN) KREDO**, který byl realizován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK) a financován z Evropského sociálního fondu (ESF) a státního rozpočtu České republiky (ČR).

OBSAH

1	Manažerské shrnutí	4
2	Východiska	5
2.1	Metodologická východiska	5
2.2	Analytická východiska	6
2.3	Syntetická východiska	7
3	Struktura doporučení	8
4	Vlastní doporučení pro praxi vysokých škol	9
4.1	Obsah internacionalizačních strategií	9
4.2	Internacionalizace jako standard kvality	10
4.3	Implementace strategie internacionalizace	10
5	Doporučení pro ministerstvo	15
6	PŘÍLOHY	17

1 Manažerské shrnutí

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen ministerstvo) má díky projektu KREDO k dispozici podrobná šetření o vnímání internacionalizace zúčastněnými školami a další analýzy jak současného stavu, tak výhledu pro internacionalizaci českého vysokého školství ve srovnání se zahraniční praxí. Největší rozdíly v chápání internacionalizace mezi jednotlivými institucemi (i mezi českým a zahraničním prostředím) jsou v pohledu na začleňování a prolnutí místních a zahraničních studentů i zaměstnanců.

Šetření stavu internacionalizace na českých vysokých školách, pohledu představitelů vysokých škol na podstatná kritéria a jejich představ o slabých a silných stránkách prokázalo, že jednotlivé instituce vnímají samotný pojem „internationalizace“ různě. To samo o sobě není žádnou vadou, protože v mezinárodním kontextu je internacionalizace instituce jedním ze standardů její kvality a její pojetí proto má odrážet profil této instituce. Musí přitom jít o standardy jak pro studenty, tak pro zaměstnance. *Pokud by tedy ministerstvo chtělo přijímat národní internacionalizační strategie nebo opatření, je třeba nejen vyjasnit a zakotvit, co tento pojem znamená, ale také věnovat patřičnou pozornost adekvátní náplni a cílům internacionalizace pro různé typy institucí a vzdělávacích programů.*

Internationalizace by měla být nedílnou součástí vize a strategického plánování vysoké školy a k její realizaci je potřeba aktivní zapojení akademických pracovníků, zaměstnanců vysoké školy. V české praxi je často internacionalizace zuřována hlavně na podporu mobility (jistě díky jejich dostupnosti v programech ERASMUS a zahrnutí jejich počtů do pravidel pro financování vysokých škol). Je však třeba mít nad tento rámec na paměti důsledný všestranný rozvoj instituce v mezinárodním kontextu a v jejím postupném etablování v nadnárodní síti partnerských vztahů. Není přitom vhodné za internacionalizací vidět snahu o globalizaci obsahu a s ní související ztrátu regionální a kulturní identity. Naopak, *ministerstvo by ve svých strategiích mělo prosazovat důsledné zhodnocení a rozvoj obsahů všech podstatných komponent: kurikula, výzkumu a networkingu (tj. zapojení do národních i mezinárodních sítí spolupráce), mobility a jejího využití, administrativy, managementu, strukturálních aspektů instituce, její kultury (a klimatu), a tzv. outreach – tedy vnějších vztahů instituce a jejích služeb směrem ke společnosti, a tím také posílení tradičních hodnot a silných stránek institucí a jejich dynamickému rozvoji v národním i v mezinárodním kontextu.*

Jako nejpodstatnější část internacionalizačních strategií se jeví tzv. internacionalizace doma. Tou se myslí běžné vedení základních přednášek zaměstnanci – cizinci na všech stupních studia (zpravidla ve vhodném světovém jazyce), standardní začlenění zahraničních studentů do kurzů společně s místními, dlouhodobá zahraniční praxe nebo Ph.D. z nějaké přední zahraniční univerzity jako obvyklý předpoklad pro získání akademických pozic apod. *Ministerstvo by mělo zvážit bezpodmínečné zahrnutí takové praxe do standardů hodnocení kvality na úrovni doktorských studijních programů, případně i programů magisterských. U bakalářských programů je takto striktní požadavek naopak nevhodný, nicméně vysokým školám by v zavádění podobné praxe i u programů bakalářských nemělo nic bránit.*

Z šetření v rámci projektu KREDO a dostupných statistik ministerstva vyplývá, že na českých vysokých školách studuje docela vysoké množství zahraničních studentů (viz graf v příloze 6.2) a analýzy ukazují, že jde i z makroekonomického hlediska o velice výhodný stav. Zahraniční studenti vlastními nemalými životními náklady výrazně podporují českou ekonomiku a po ukončení studia se stanou buď vysoce kvalifikovanou pracovní silou (na kterou Česká republika nevynaložila standardní obrovské náklady v oblastech primárního a sekundárního vzdělávání a zdravotní i sociální podpory), nebo zpravidla dobrým zahraničním kontaktem. Ministerstvo by mělo podpořit v zahraničí běžnou praxi, kdy zahraniční a místní studenti pracují společně a výuka je přitom vedena zpravidla ve vhodném světovém jazyce. *Zatím však bohužel není běžná praxe výuky „českých programů“ v cizím jazyce a česká legislativa také neumožňuje zpoplatňovat zahraniční studenty ve standardních programech „pro české studenty“ ani v případech, kdy tomu nebrání žádné mezinárodní závazky. V tomto směru by ministerstvo mělo zvážit a implementovat změny.*

Samozřejmě jsou s přijímáním zahraničních studentů i zaměstnanců spojeny nemalé problémy na úrovni legislativní a organizační. Shromážděné podklady v tomto směru poskytují velice cenný přehled dobrých a špatných příkladů praxe. *Z těchto zjištění by mělo i ministerstvo vycházet ve své snaze o zlepšení veřejné správy v České republice obecně.*

2 Východiska

V rámci klíčové aktivity 4 projektu KREDO byla v oblasti internacionalizace pozornost věnována jak materiálům a poznatkům, které vznikly v jiných aktivitách projektu, především v pracovní skupině TA06, tak vlastním rešerším zahraničních analýz a studií, resp. analýzám vlastním. Práce se samozřejmě opírala také o dostupné strategické dokumenty na úrovni mezinárodní, národní i institucionální. Šlo zejména o následující podklady:

- souhrnný dokument vypracovaný pro ministerstvo pracovní skupinou TA06, který zahrnuje části:
 - Internacionalizace – vymezení pojmů
 - Historie internacionalizace
 - Statistiky
 - Příklady dobré a špatné praxe
 - SWOT analýza – Q metoda
 - Váhy kritérií evaluace internacionalizace
 - Analýza tvrzení spojených s internacionalizací na VŠ v ČR
 - Strategie internacionalizace
 - Ekonomická efektivita
 - Příloha – příklady dobré a špatné praxe jednotlivých univerzit;
- dokument shrnující analýzy vypracované v klíčové aktivitě 4 projektu KREDO;
- poznámky k vyhodnocení SWOT analýz vysokých škol;
- poznámky ke stanovení strategických cílů vysokých škol;
- poznámky k rozdílové analýze provedené na jednotlivých vysokých školách;
- hodnocení strategických plánů vysokých škol.

Nově vytvořené dokumenty prošly vnitřní diskuzí v týmu klíčové aktivity 4.

Materiál z pracovní skupiny TA06 obsahuje jak prosté shrnutí názorů a zjištění napříč vysokými školami zúčastněnými v projektu KREDO, tak vlastní závěry a zobecnění pracovní skupiny. Analýza zpracovaná v klíčové aktivitě 4 podává kritický pohled na současný stav internacionalizace vysokých škol v České republice a směřuje k zobecňujícím doporučením pro ministerstvo i jednotlivé školy. Tato doporučení se týkají jak oblasti vzdělávání, tak výzkumu a vývoje, příp. dalších souvislostí, a mají povahu doporučení legislativních, finančních, strategických (konceptních) a dalších.

2.1 Metodologická východiska

a) Ze závěrů Evropské univerzitní asociace (EUA) z roku 2013 a vlastních zjištění v rámci projektu KREDO vyplývá, že rychle roste trend **mít vlastní strategii internacionalizace jako důležitou součást strategie řízení a rozvoje** jednotlivých vysokých škol. Samotné chápání podstaty internacionalizace, jejího obsahu, cílů a dopadů na celkovou kvalitu činností vysoké školy je však napříč institucemi velmi různorodé. V mezinárodním pohledu jsou vnímány následující priority: **atraktivita pro zahraniční studenty** (absolutní priorita pro 30 % škol), **internationalizace kurikul** (19 %), **mezinárodní zkušenosti pro vlastní studenty** (12 %), **rozvoj strategických výzkumných partnerství** (10 %). V České republice je vnímání internacionalizace pravděpodobně zkresleno jednak dlouhodobou tradicí izolovaného vnitřního rozvoje jednotlivých pracovišť, opřené o vlastní absolventy a tradiční témata výzkumu, v poslední době však také pravidly pro stanovení příspěvku pro jednotlivé vysoké školy ze státního rozpočtu. Proto se mezi sledovanými kritérii pro sledování internacionalizace objevují nejčastěji (v pořadí průměru vah kritérií z pohledu jednotlivých škol v šetření) rozsah studentských a učitelských mobilit, citační indexy vědců dané univerzity, internacionalizace výzkumu, zahraniční ocenění vysokých škol atd., zatímco klíčové parametry jako počet zahraničních pracovníků mezi kmenovými akademickými zaměstnanci a **počet zahraničních studentů v programech společně se studenty českými** se objevují s vahami velmi nízkými i na vysokých

školách soustředěných na doktorské a navazující magisterské studijní programy.

b) Šetření stavu internacionalizace na českých vysokých školách, pohledu představitelů vysokých škol na podstatná kritéria a představ o slabých a silných stránkách prokázalo **názorovou roztržičnost** a do značné míry i obsahovou neúplnost v této oblasti řízení vysokých škol. Materiál pracovní skupiny TA06 proto podává analýzu výsledků tzv. Q-metodou, tj. podává rozbor samotného diskurzu spojeného s otázkami internacionalizace na úrovni jednotlivých škol. Z analýzy vychází vcelku zjevné rozčlenění českých vysokých škol do tří skupin. V první jsou vysoké školy působící v atraktivních větších městech, mající výraznou tradici a pocit vlastní atraktivnosti. Tyto vysoké školy mají internacionalizaci jako samostatnou součást své centrální strategie řízení a rozvoje. Podobně se profilují i vysoké školy z druhé skupiny, které však cítí nedostatek atraktivity a mají proto větší potřebu vymezení výjimečných příležitostí, na které by mohly zahraniční studenty přilákat (specifické oblasti vzdělávání či výzkumu, specifická infrastruktura apod.). Třetí skupina vysokých škol se typicky profiluje v menších městech a internacionalizaci vnímá jako vnitřní proces „zdola nahoru“, bez potřeby centrální strategie. Analýza týmu TA06 poukazuje na skutečnost, že se zatím neobjevují zásadní rozdíly mezi vysokými školami z těchto tří skupin na úrovni aktuálně dosažených parametrů internacionalizace, což v kontextu relativně nízké míry internacionalizace na všech třech typech vysokých škol není překvapivé.

c) V mezinárodním kontextu je přirozené vnímat **internationalizaci instituce jako jeden ze standardů její kvality**. Musí přitom jít o standard jak pro studenty, tak pro zaměstnance. Nejde proto o nějakou nadstavbu běžného fungování vysoké školy, nýbrž o běžnou součást každodenního života. V české praxi je často internacionalizace zužována hlavně na podporu mobility (jistě díky jejich dostupnosti v programech ERASMUS a zahrnutí jejich počtů do pravidel pro financování vysokých škol). Případná přítomnost nadnárodního prvku v kurikulu je zpravidla vnímána pouze ve smyslu srovnatelnosti obsahu studijních plánů s institucemi v zahraničí a zahrnutí cizojazyčné literatury. Pod zahraničními studenty jsou vnímáni zejména studenti – samoplátci a zahraniční zaměstnanci jsou, pokud vůbec ve větším rozsahu existují, hlavně na úrovni postdoktorandů. Jakkoliv tyto skutečnosti mají jistě důvod i ve výrazně nižším financování českých vysokých škol ve srovnání se školami zahraničními (viz šetření a studie pracovních skupin KREDO v oblasti financování, minimálně v absolutním porovnání platů akademických pracovníků jde o zjevný fakt i bez dalších podkladů), jde daleko více o nedostatek tradice či odvahy využívat cizího jazyka pro běžnou každodenní pracovní komunikaci a změnit zaběhané mechanismy vytváření a obsazování pracovních míst na většině vysokých škol. Některé vysoké školy vnímají i přetrvávající českou praxi jmenovacích řízení profesorů místo v zahraničí obvyklého obsazování profesorských stolců ve výběrových řízeních jako velmi obtížně překonatelnou překážku pro internacionalizaci.

d) Z mezinárodních analýz vyplývá, že pro posouzení internacionalizace instituce je podstatná zejména tzv. **internationalizace doma**. Ta zahrnuje běžné **vedení základních přednášek zaměstnanci-cizinci** na všech stupních studia, standardní **začlenění zahraničních studentů do kurzů společně s českými**, dlouhodobá **zahraniční praxe nebo Ph.D. z nějaké přední zahraniční univerzity jako nepominutelný předpoklad** pro získání akademických pozic, dlouhodobé pracovní pobyty předních zahraničních vědců v laboratořích dané instituce apod. V českém prostředí se jeví jako nevhodné prosazovat takovou praxi ve všech studijních programech, bohužel ale není běžná ani u programů doktorských a magisterských.

e) K internacionalizaci ale neméně patří propracovaný systém **integrace zahraničních studentů a pracovníků do každodenního života** na pracovištích. Ze zahraničních zkušeností je totiž známo, že studenti-cizinci mají v principu tendenci k izolaci a vzájemné komunikaci v sociálně značně vyčleněných skupinách. V českém prostředí se to naštěstí příliš netýká studentů ze Slovenska díky společné historii, jazyku i životnímu stylu a tradicím, tím spíše ale jde o riziko na vysokých školách s větším počtem zahraničních studentů odjinud.

2.2 Analytická východiska

a) Materiál pracovní skupiny TA06 uvádí podrobnou statistiku podílu zahraničních studentů na českých vysokých školách. Bohužel z dostupných statistik není zřejmé, kolik z nich jsou samoplátci (ve speciálních programech) a kolik z nich studuje v programech společně se studenty českými. Přesto ale jsou celková čísla velice zajímavá a jsou **dokladem velmi solidního potenciálu pro internacionalizaci českého vysokého školství**, včetně přiměřeného rozvrstvení studentů do bakalářských, magisterských a doktorských programů. Zatímco v roce 2000 bylo na českých vysokých školách imatrikulováno mezi všemi studenty jen 4 % cizinců, **v roce 2013 jde již o 11 %**, a jejich stav v posledních pěti letech vykazuje již jen mírný stabilní nárůst (celkem cca 40 tis. osob, z toho cca 24 tis. osob ze Slovenska).

b) Vzhledem k tomu, že zahraniční studenti z velké většiny studují na univerzitách patřících mezi nejlepší vysoké školy v Česku

(např. Univerzita Karlova a Masarykova Univerzita mají každá kolem 7 tisíc zahraničních studentů), **jde z makroekonomického hlediska o velice výhodný stav**. Nedávná studie publikovaná na Masarykově univerzitě (viz http://is.muni.cz/do/mu/tiskove_zpravy/Nakladovost_slovenskych_studentu.pdf) ukazuje, že i v případě, kdy je jejich studium podpořeno ze státního rozpočtu, studenti vlastními nemalými životními náklady výrazně podporují českou ekonomiku a po ukončení studia se stanou buď vysoce kvalifikovanou pracovní silou (na kterou Česká republika nevyvaložila standardní obrovské náklady v oblastech primárního a sekundárního vzdělávání a zdravotní i sociální podpory), nebo zpravidla dobrým zahraničním kontaktem.

c) Není známa žádná zkušenost z českých veřejných vysokých škol, že by zahraniční studenti byli v průměru méně aktivní nebo úspěšnější ve studiu než studenti místní, pokud jsou s nimi ve stejných pracovních skupinách. **Prozatím se tedy neprojevuje riziko, že by státní rozpočet financoval studium zahraničních studentů, pro které je studium u nás jen zástupnou aktivitou.**

d) Z analýz je vidět, že implementace internacionalizace je na jednotlivých českých institucích ve velmi rozdílných fázích vývoje. Nejčastěji se zužuje na technické zajištění studentských a učitelských mobilit a přijímání zahraničních studentů-samoplátců nebo českých či slovenských studentů do standardních programů, jakož i přijímání zahraničních pracovníků do pracovního poměru. Samozřejmě jsou s těmito úkony spojeny **nemalé problémy na úrovni legislativní a organizační** (vyřizování pracovních a studijních víz, příslušných povolení, uznávání zahraničních dokladů o předchozím vzdělání či praxi apod.) Materiál pracovní skupiny TA06 v tomto směru poskytuje velice cenný přehled dobrých a špatných příkladů praxe (silné a slabé stránky) zpracovaný podrobně po jednotlivých univerzitách, které se šetření zúčastnily.

2.3 Syntetická východiska

a) V mezinárodním kontextu i z obecného pohledu by institucionální strategie měly zahrnovat kromě vlastních priorit internacionalizace zmiňovaných výše také detaily **přímých aktivit a jejich ekonomicko-organizační zabezpečení**. Strategické materiály by proto měly zahrnovat také **výkonnostní indikátory** zahrnující podstatné parametry (např. ty zmíněné v odstavci 2.1). Dobrá praxe některých vysokých škol ukazuje, že většinu jinde zjišťovaných problémů lze efektivně eliminovat dobrým personálním zabezpečením a důslednou osobní spoluprací s ostatními dotčenými úřady státní správy (cizinecká policie, úřady práce apod.).

b) Shromážděné analýzy a zkušenosti poukazují na velký prostor pro zefektivnění mnoha administrativních a správních úkonů spojených s přijímáním studentů a zaměstnáváním cizinců na českých vysokých školách. Z těchto zjištění by mělo i ministerstvo vycházet ve své snaze o zlepšení veřejné správy v České republice obecně.

c) Běžná praxe evropských zemí zahrnuje zpoplatnění studia zahraničních studentů mimo EU nad rámec standardů pro studenty místní, viz stručný přehled přístupu evropských zemí ke studentům mimo EU v příloze tohoto dokumentu. Je v dlouhodobém zájmu České republiky počty zahraničních studentů také dále zvyšovat zejména o studenty z oblastí mimo Evropskou unii. Nelze přitom dosti dobře očekávat dostatečné veřejné zdroje na profinancování jejich studií. Na úrovni reprezentací českých vysokých škol a vedení jednotlivých škol existují rozpracované představy o vhodných postupech při rekrutování studentů a o k tomu vhodných teritoriích. Nicméně právě orientace těchto diskusí na studenty samoplátce mimo standardní programy pro studenty české je v rozporu s dobrou praxí v zahraničí. Jakkoliv máme příklady dobré praxe zcela oddělených studentů – samoplátců v některých oborech, kde by bylo nevhodné model měnit, jde v celkovém kontextu internacionalizace českých vysokých škol o zatím promarňovanou příležitost. Česká republika by proto měla zvážit legislativní úpravy, které umožní **zatížit studium zahraničních studentů v „českých programech“ školním** (např. pro studenty mimo Evropskou unii) v rozsahu shora omezeném vhodným násobkem příspěvku na českého studenta od státu. Začít by se mělo se zjištěním zájmu jednotlivých vysokých škol o takový posuv, přehled evropské praxe je shrnut v příloze 6.1.

d) Dle dostupných analýz se prozatím neprojevuje riziko, že by státní rozpočet financoval studium zahraničních studentů, pro které je studium u nás jen zástupnou aktivitou a kteří ve skutečnosti dostatečně aktivně nestudují (skutečným cílem pro ně může být vstup do Evropské unie, únik před špatnými podmínkami v domácím prostředí apod.). Toto riziko je přesto třeba velice důsledně vyhodnocovat a oprávněně vzdělávat zahraniční studenty (financované z českého státního rozpočtu) by mělo být v principu spojeno s vyhodnocováním kvality příslušných vysokých škol.

3 Struktura doporučení

Závěrečná doporučení budeme formulovat odděleně ve dvou kapitolách nejprve pro praxi vysokých škol a poté pro ministerstvo.

Je tomu tak ze tří důvodů. Tím prvním je striktní potřeba volby podstaty i rozsahu internacionalizace v souladu se zamýšleným profilem jednotlivých institucí. Druhým důvodem je zjištěná terminologická i názorová roztržitost v prakticky všech záležitostech internacionalizace. Konečně, internacionalizace je ve své podstatě záležitostí jednotlivých vysokých škol, proto i doporučení by měla směřovat také přímo na ně.

V kapitole cílené na vysoké školy se proto zaměříme na vymezení podstaty i rozsahu procesů souvisejících úzce s internacionalizací vysokých škol a v tomto kontextu pak budeme moci také formulovat jednotlivá doporučení. Budeme je přitom zároveň pojímat spíše jako výklad podstaty i obsahu jednotlivých oblastí internacionalizace.

Nejprve popíšeme doporučený **obsah internacionalizačních strategií**, pak se zaměříme na pojetí **internationalizace jako jednoho se standardů kvality** a nakonec podáme doporučení k **implementaci strategií internacionalizace**.

Doporučení pro ministerstvo v kapitole další pak mají obvyklejší charakter stručných bodů vycházejících z výše uvedených syntetických východisek.

4 Vlastní doporučení pro praxi vysokých škol

Pro přípravu strategií na jednotlivých vysokých školách lze doporučit využití následujících námětů. V prvé řadě se jedná o doporučení, co v širším kontextu chápat pod pojmem internacionalizace a jakým způsobem se internacionalizace váže na řízení a udržování kvality.

Internacionalizací míníme důsledný všestranný rozvoj instituce v mezinárodním kontextu a v jejím postupném etablování v nadnárodní síti partnerských vztahů. V dnešním globálně propojeném světě jsme svědky současné globalizace hodnot i cílů spolu se stále se prohlubující specializací a přizpůsobováním služeb i produktů regionálním zvyklostem a potřebám. Tím méně je vhodné za internacionalizací vysokých škol vidět snahu o globalizaci obsahu a s ní související ztrátu regionální a kulturní identity. Naopak, důsledné zhodnocení a rozvoj obsahů všech podstatných komponentů: kurikula, výzkumu a networkingu, mobility a jejího využití, administrativy, managementu, strukturálních aspektů instituce, její kultury (a klimatu), a tzv. outreach – tedy vnějších vztahů instituce a jejích služeb směrem ke společnosti, má vést k posílení tradičních hodnot a silných stránek instituce a jejímu dynamickému rozvoji i v mezinárodním kontextu.

Internacionalizace je v takovém případě nedílnou součástí vize a strategického plánování vysoké školy a k její realizaci je potřeba aktivní zapojení akademických pracovníků, zaměstnanců vysoké školy. K tomu, aby mohli akademičtí pracovníci vyvíjet mezinárodní aktivity, potřebují vhodné podmínky, mnohostrannou podporu managementu (včetně např. personální politiky zohledňující aspekt mezinárodních zkušeností) a v neposlední řadě i profesionální vedení ze strany příslušného oddělení, které se mezinárodním vzděláváním zabývá.

Podívejme se tedy, krok za krokem, čemu věnovat pozornost:

4.1 Obsah internacionalizačních strategií

Internacionalizace studijních programů a oborů – cílem je dosažení stavu, kdy kurikula budou srovnatelná s obvyklými mezinárodními standardy v daném oboru a budou dostatečně flexibilní. Zejména pak v principu nebude problematické uznávat části studia absolvované na jiné vysoké škole a semestrální výjezdy nebudou studenty nutit k prodloužení studia. K tomuto cíli také patří rozšíření mezinárodní zkušenosti jakožto obvyklé součásti nebo dokonce (např. u doktorských programů) normy a podmínky k úspěšnému ukončení studia. Ještě více je v tomto kontextu žádoucí zvýšení počtu předmětů vyučovaných zahraničními vyučujícími, rozšíření nabídky programů typu joint/double degree a především vytvoření prostředí, ve kterém se čeští a zahraniční studenti přirozeně potkávají (nebo se případně musí potkávat díky specificky sestavovaným pracovním skupinám v projektově organizovaných blocích výuky).

Zvýšení podílu zahraničních studentů – cílem je zvýšit podíl zahraničních studentů ve studijních programech (nezávisle na formě financování) a zvýšení počtu nabízených a reálně provozovaných studijních programů nebo jejich podstatných částí cizích jazycích.

Posílení podílu zahraničních akademických pracovníků – cílem je zvýšení podílu zahraničních akademických pracovníků na výuce a výzkumu a připravení legislativně organizačních podmínek pro dlouhodobé působení zahraničních profesionálů ve všech úrovních akademických pracovních míst.

Zvyšování kvalifikace pracovníků prostřednictvím mezinárodní mobility – cílem je zvýšení podílu domácích akademických i neakademických pracovníků na internacionalizačních aktivitách a dosažení stavu, kdy je aktivní zapojení do výuky či výzkumu v zahraničí považováno za samozřejmost (nebo ještě lépe nepominutelnou podmínku) pro kvalifikovanou dlouhodobou akademickou pozici, případně i některé pozice neakademické.

Podpora tzv. mezinárodních „knowledgealliances“ – cílem je rozšíření nabídky pracovních stáží, zavedení pracovní stáže jako součásti studia a vytvoření podmínek pro odborníky ze smluvních podniků nebo institucí, tuzemských i zahraničních, aby mohli přednášet na vysoké škole v kvalifikované akademické pozici.

Vytvoření strategických partnerství pro modernizaci univerzity a k budování kapacit pro partnery – cílem je aktivní zapojení do projektů vytváření strategických partnerství v rámci programu Erasmus+ a s výzkumnými univerzitami obdobného profilu v Evropě i celosvětově.

Vytvoření přívětivého vnitřního prostředí – cílem je zajištění kulturních a jazykových kompetencí všech zaměstnanců umožňujících efektivní každodenní podporu cizincům ve všech praktických úkonech spojených s výkonem práce a životem na dané vysoké škole.

Internacionalizace výzkumu – v mnoha oblastech výzkumu není o mezinárodním charakteru vědy žádná pochybnost a o „internacionalizaci“ se v tomto kontextu vůbec nediskutuje. Je však mnoho oblastí výzkumu, kde mezinárodní standardy obsahu a cílů výzkumu i samotných výsledků nejsou samozřejmé. Ve všech těchto oblastech by internacionalizace měla být součástí rozvíjených strategií.

4.2 Internacionalizace jako standard kvality

Stanovení ambicí a jejich mezinárodní ověření – rozložení vysokých škol z hlediska jejich profilu a dosahované kvality v rámci tohoto profilu je ve všech rozvinutých státech obdobné. Proto mezinárodní spolupráce a mobility nejsou samy o sobě měřítkem kvality instituce. Naopak, dobře strukturovaná a rozvíjená internacionalizace instituce je charakterizovaná vhodným portfoliem přiměřeně vybraných partnerů a přesvědčivým naplněním vlastních ambicí v takové mezinárodní spolupráci. Totéž se týká studentských a zaměstnaneckých mobilit. Z pohledu řízení a udržování kvality instituce je mimořádně důležitá volba a způsob rozvoje portfolia partnerských institucí a s nimi uzavíraných smluv.

Internacionalizace „doma“ – snahou vysokých škol by mělo být rozvíjet své ambice a mezinárodní standardy hlavně uvnitř vlastní instituce. Proto je např. ve výzkumu velmi podstatným rozdílem, zda mimořádně ceněná publikace pracovníka vznikla při jeho krátkodobém pobytu na elitním zahraničním pracovišti nebo zda vznikla ve vlastních laboratořích a elitní pracoviště v zahraničí na ni naopak navazují. Stejně tak je podstatný rozdíl v dopadu na kulturu vlastního pracoviště, když elitní zahraniční pracovníci přejdou na trvalá místa a systematicky přednáší základní kurzy, nebo když tiž pracovníci přijedou a přednesou blokově organizovaný speciální kurz. Skutečně plnohodnotnou internacionalizací je proto teprve otevření pracovních pozic mezinárodnímu trhu a vytvoření atraktivních podmínek pro zahraniční pracovníky. V některých oblastech, které příliš nezávisí na nákladných investicích do moderních technologií (např. teoretická fyzika nebo matematika), jsou s tím již i na českých vysokých školách dobré zkušenosti.

Mezinárodní studenti – setkávání zahraničních studentů s místními ve standardních kurzech je výrazem skutečné atraktivity nabízeného vzdělávání a může dobře poskytovat kýženou multikulturní zkušenost i rozhled. Obzvláště vhodné je to u magisterských a doktorských typů studia v kontextu double/joint degrees.

Krátkodobé mobility (studentské/vědecké) – v českém akademickém prostředí v současnosti dominuje kvantitativní pohled vycházející z předpokladu, že čím více studentů nebo zaměstnanců vyjíždí nebo přijíždí, tím více je daná instituce internacionalizovaná (patrně díky finančním subvencím Evropských výměnných programů a zahrnutím jejich čerpání do kvalitativních parametrů pro financování vysokých škol). Přitom se nebere zřetel na často nízkou úroveň komunikace se zahraničními studenty, kteří bývají zařazováni do za tím účelem vytvořených miniprogramů. Vysoké školy při takovém přístupu pomíjí základní cíl, se kterým se na financování mobilit vynakládají veřejné prostředky. Vysoká čísla studentské mobility přitom nemusejí znamenat, že většina studentská populace má po absolvování studia na příslušné instituci opravdu mezinárodní zkušenost. Zkušenost v zahraničí se totiž stále týká pouze velmi nízkého počtu studentů (např. 5 % studentské populace), pokud tato jejich zkušenost není využita jako přínos pro ostatní studenty (a vyučující). Analogicky se pak dostatečně nevyužívá ani přítomnosti přijíždějících zahraničních studentů (často i vyučujících), kteří se zbytkem studentské populace nemají mnoho možností se potkat.

4.3 Implementace strategie internacionalizace

Protože je internacionalizace potenciálně prolnutá s prakticky všemi oblastmi akademického života, budeme se postupně věnovat nejdůležitějším oblastem:

KURIKULUM

Zahraněční pobyty studentů a přítomnost zahraničních studentů na českých univerzitách zejména v rámci programu Erasmus jsou jistě jedním z důvodů aktuální pozornosti věnované otázkám internacionalizace. Dnešní vnímání problematiky však jde mnohem dále a to hlavně do oblasti kurikulární. Zatímco v mnoha oblastech přírodních a technických věd nebo medicíny je nadnárodní podstata kurikula samozřejmostí, v některých oborech je ale internacionalizace kurikul dosud otevřeným a nesnadno řešitelným problémem.

Nepominutelná je přítomnost nadnárodního prvku v kurikulu. Tím míníme zejména:

- porovnatelnost základního obsahu kurikula s kurikuly na partnerských univerzitách;
- studijní literatura v cizích jazycích;
- povinné předměty i v „českých“ studijních oborech vyučované v cizích jazycích;
- místo specializovaných předmětů pro zahraniční studenty raději vytvářet předměty pro domácí i zahraniční studenty;
- účast zahraničních odborníků v oborových radách a obdobných panelech;
- vytváření společných studijních programů (joint/double degree, apod.).

V souvislosti s mobilitou studentů je velmi podstatná dostatečná flexibilita kurikula, čímž je umožněno zejména:

- standardní uznávání výsledků studia ze zahraničí;
- mobility window jakožto součást nástrojů pro zjednodušení plánování zahraničních stáží studentů během studia;
- letní školy a speciální trimestry organizované ve spolupráci se zahraničními partnery (se standardním uznáváním jejich absolvování jako součásti kurikula).

Již zmíněná internacionalizace „doma“ souvisí s následujícími body (alespoň u doktorských a magisterských studijních programů)

- interkulturní a jazyková příprava pro domácí studenty;
- jazyky závěrečných prací (a s tím související obvyklá účast zahraničních oponentů);
- dlouhodobá zahraniční praxe nebo Ph.D. získané na předních zahraničních vysokých školách jako zásadní kvalifikační předpoklad pro akademické pracovníky;
- zařazení i základních přednášek v podání cizinců a související jazykové kompetence jako součást poskytovaného vzdělání.

Systémový pohled na internacionalizaci není v souladu s pouhým přidáváním jednorázových cizojazyčných nebo mezinárodně laděných kurzů, případně vkládáním nových materiálů do již existujících kurzů. Tento postup se nazývá „add-on“ nebo „sandwiching“ a legitimně (jakkoli mnohdy náhodně) jej využívají jednotliví vyučující pro zkvalitnění a oživení svých předmětů. Ze systémové perspektivy však nemají takového změny zásadní kvalitativní vliv a mnohdy ani dlouhodobého trvání (s jednotlivým vyučujícím odejde i ojedinělý „internacionalizovaný kurz“). Uspokojení s takovými změnami znamená také opomenutí dalších vzájemně souvisejících skutečností, jakými jsou kultura instituce, vedení instituce, výzkum a kultura instituce.

Základní premisou celého konceptu internacionalizace je proto výše zmiňovaný koncept internacionalizace „doma“, který vnímá vnášení diversity v činnostech a vnitřní kultuře vysoké školy jako pozitivní obohacení celého chodu instituce (především pak kurikula, kultury, vědy). V tomto smyslu sdílí zmíněný koncept hodnotové zázemí s konceptem inkluzivního vzdělávání.

VÝZKUM

Smysluplný výzkum (ve smyslu badatelské činnosti a inovativního vývoje nových produktů či služeb), je zpravidla sám o sobě nadnárodní. Tvrzení o výjimečnosti některých speciálních oborů a jejich regionální determinovanosti často vyplývají z neporozumění podstatě vědeckého zkoumání. V kontextu internacionalizace vysokých škol je třeba zdůraznit několik skutečností.

V oblasti doktorských studijních programů jsou významné následující body:

- pravidelné zahrnování zahraničních oponentů disertací a členů zkušebních komisí;
- výzkumná stáž nebo alespoň aktivní prezentace v zahraničí nepominutelnou podmínkou pro absolvování studia;
- publikování v mezinárodním odborném tisku nepominutelnou podmínkou pro absolvování studia;
- doktoráty pod dvojím vedením jsou vítaným obohacením;
- aktivní institucionalizované doktorandské a postdoktorandské náborové aktivity.

Podmínky mezinárodního výzkumu si vyžadují následující strategie rozvoje:

- personální politika zohledňující diverzitu zkušeností pracovníků (např. vyhledávání absolventů Ph.D. z renomovaných zahraničních univerzit);
- rozvoj dovedností akademických pracovníků potřebných pro mezinárodní výzkum (jazykové a prezentační dovednosti, schopnost projektového řízení);
- mezinárodně přátelské klima (administrativa, kultura organizace atd.);
- důraz na „mezinárodní výzkum doma“, tj. situace, kdy zahraniční pracovníci z předních univerzit přijíždí na stabilní pracovní pozice nebo dlouhodobé pobyty a mezinárodně významné výsledky tedy vznikají skutečně na domácí půdě;
- důraz na účast v mezinárodních sítích s progresivní výzkumnou tematikou (i mezinárodně je nejsnadnější zbývat se okrajovými a v podstatě nezajímavými oblastmi výzkumu).

Mezinárodní charakter výzkumu je součástí hodnocení kvality, nicméně samotná přímá spolupráce s osobami v zahraničí je stejně málo uspokojivě vypovídajícím parametrem, jako jsou impakt faktory časopisů pro jednotlivé v nich obsažené publikace. Ve všech státech s rozvinutým výzkumem jsou instituce špičkové i regionální, týmy progresivní i ty, pro které výzkum nepřekračuje roli užitečného kondičního tréninku vysokoškolských učitelů. Je proto zásadní rolí vedení univerzit na všech úrovních umět rozlišovat kvalitní a nekvalitní výzkum nezávisle na jeho zapojení do národní nebo mezinárodní spolupráce, patřičně pečovat o portfolio spoluprací a umět od sebe odlišit i typy spoluprací podle jejich skutečné kvality.

Je třeba patřičně ocenit pracovníky, kterých si mezinárodní komunita natolik váží, že se coby hosté účastní výzkumu na předních zahraničních vysokých školách a v jejich týmech pak také publikují výsledky v předních časopisech. Nicméně ještě daleko více je třeba ocenit a odlišit případy, kdy výzkum skutečně probíhá na univerzitě vlastní a zahraniční experti tu pobývají a dostávají se také do přímého kontaktu s místními studenty.

Podobně je tomu s doktorskými a postdoktorskými pozicemi. Skutečně silné a mezinárodně významné pracoviště přitahuje zahraniční absolventy a obsazuje svoje pozice v mezinárodních konkurzech. Takto se dá vcelku levně udržovat velmi heterogenní a kulturně bohatá komunita pracovníků a tím zajistit mezinárodní kulturu organizace a stále se obnovující a rozvíjející se tematické zaměření. V protikladu k tomuto přístupu stojí v Česku o tolik obvyklejší vytváření pozic takřka výhradně pro vlastní absolventy. Bohužel je český způsob hodnocení a financování nastaven tak, že právě pěstování vlastních rychlých absolventů umožňuje rychlejší „produkci“ výsledků v dlouhodobě a dobře zavedených (třeba i mezinárodně) avšak docela marginálních oblastech výzkumu.

PROFESIONÁLNÍ ZABEZPEČENÍ A VEDENÍ INTERNACIONALIZACE

Mělo by jít o prioritu vedení univerzit, která je realizovaná s pomocí specializovaných oddělení a administrativ na všech úrovních řízení univerzity.

Zahraníční oddělení – je žádoucí aby mezi pracovníky tohoto oddělení byli profesionálové v oblasti mezinárodního vzdělávání i výzkumu, kteří dokáží nejen monitorovat a analyzovat, ale také vytvářet strategie internacionalizace pro danou instituci (pomocí kvalitativních i kvantitativních metod). Měli by být pro vedení instituce oporou při stanovení konkrétních strategických plánů a ve spolupráci s vedením jednotlivých pracovišť naplňovat všechny priority včetně internacionalizace kurikula. Dále by měli být schopni poskytovat profesionální servis (včetně osobní podpory vyjíždějícím i přijíždějícím studentům a akademickým pracovníkům).

Management – pro vhodnější a konkrétnější dosažení cílů internacionalizace se jako dobrá praxe jeví doplnění institucionálních strategií o nástroje, a především vhodné indikátory, které mohou posloužit jako měřítko úspěšnosti, a hlavně jako motivační prvek (který může být použit např. pro odměnu dobře fungujících pracovišť a raději nikoliv jako pro trest ostatních).

V českém prostředí je nutné obzvlášť pečlivě sledovat mezinárodní standardy v personální politice a další okolnosti zmiňované podrobně výše. Zejména je třeba brát v úvahu riziko vyplývající z české tradice celoživotního setrvávání na jednom pracovišti a převažujícího obsazování pracovních pozic vlastními absolventy. S tím úzce souvisí také v mezinárodním kontextu obtížně vysvětlovatelná česká praxe jmenovacích řízení, která je odtržená od konkrétních pracovních míst na konkrétních univerzitách.

Institucionální strategie a standardy jsou také nutné pro eliminaci sice zahraničních, ale nepřiliš kvalitních nebo přímo nežádoucích spoluprací. Je nutné si uvědomovat, že ve většině zemí je docela podobný poměr kvalitních, méně kvalitních a nekvalitních institucí jako u nás.

Souvislosti s financováním a řízením kvality – velkou překážkou v internacionalizaci českých vysokých škol je nešťastné zákonem vymezené rozlišování státem financovaných studií „v češtině“ a programů pro studenty-samoplátce „v cizím jazyce“. Z toho se občas mylně dovozuje, že využití cizího jazyka při výuce českých studentů je nezákonné, resp. že čeští studenti mají zákonem garantované právo na výuku v českém jazyce. Je přitom samozřejmé, že právě absolvování studia v internacionálním prostředí s cizojazyčnými učiteli i spolužáky je velmi podstatnou součástí vzdělání samotného.

Na národní úrovni jsou tedy bohužel té nejjednodušší a nejpřirozenější formě internacionalizace kladeny překážky jak na úrovni přirozeného přijímání zahraničních pracovníků (viz výše), tak při začleňování zahraničních studentů do společných programů s českými. Internacionalizace se sice dostává do portfolia parametrů kvality a tím i propočtů pro stanovení rozpočtů jednotlivých institucí, nicméně opět bohužel jen mechanistickým způsobem přes počty praxí a stáží, bez jakéhokoliv sledování jejich kvality a s naprostým pominutím podstatných atributů.

Zůstává tedy na jednotlivých vysokých školách, aby navzdory této nepřízni upravily vlastní vnitřní rozpočtování způsobem, který bude skutečnou internacionalizaci a s ní spojenou kvalitou podporovat. Přirozenou součástí vnitřního hodnocení kvality by tak měl být u magisterských a doktorských studií požadavek na přiměřený rozsah výuky v cizím jazyce, stejně jako přímé zapojení zahraničních studentů.

MEZINÁRODNÍ STÁŽE A KNOWLEDGE ALLIANCES

Odjakživa se univerzity staraly o uplatnění svých absolventů. Za tím účelem jsou podporovány různé varianty personálních poradenských pracovišť umožňujících orientaci a přípravu studentů už během jejich studia, včetně přímých vztahů s budoucími zaměstnavateli. To vše se zpravidla děje v přímém propojení na vědu, výzkum a inovace a obecně v tomto kontextu můžeme vidět naplňování podstatné části tzv. třetí role vysokých škol.

Je přitom třeba vidět i přímé propojení na strategie internacionalizace hned z několika důvodů:

- samotný výzkum a vývoj je nadnárodní;
- budoucí zaměstnavatelé jsou součástí globalizovaného trhu nebo jde přímo o nadnárodní korporace;
- případné nově vznikající spin-off firmy budou muset bojovat o své místo v mezinárodní tržní soutěži.

Je velmi pozitivní, že jsou tyto aspekty dobře odraženy ve stávající politice podpory stáží a interkulturních aktivit studentů na úrovni EU, kde jsou tzv. KnowledgeAlliances součástí programu Erasmus+.

Lze předpokládat, že během trvání tohoto schématu v období 2014–2020 se Erasmus+ stane jedním ze základních nástrojů pro smysluplné vysílání i přijímání zahraničních studentů a to i ve spojení s průmyslovými partnery a dalšími partnery.

VNITŘNÍ STRUKTURA (KLIMA) VYSOKÉ ŠKOLY

Kvalita studijního programu má mnoho komponent, jmenujme alespoň:

- celková úroveň kurikula, kvalita jednotlivých předmětů, jejich vyučujících a studijních materiálů;
- standardy a vnitřní kultura v motivaci studentů k samostatné nebo skupinové práci (včetně technologické podpory, e-learningu atd.);
- rozložení úrovně studentů, jejich motivace k práci a kultura jejich vzájemné komunikace.

Zdá se, že pro celkovou úroveň studia je mimořádně podstatný poslední uvedený bod, možná dokonce více než předchozí dva. Právě v tomto ohledu se jeví přímá účast zahraničních studentů jako velice pozitivní, pokud se jedná o studenty motivované, aktivní a účastníci se každodenních aktivit spolu se studenty domácími.

Zahraníční studenti se mohou přitom zapojit buď během svých semestrálních stáží (např. v rámci schémat jako Erasmus +), nebo může jít o standardní studenty denního studia. V obou případech je jejich integraci mezi české studenty třeba věnovat mimořádnou pozornost.

Dobrá interakce mezi zahraničními a domácími studenty vůbec není samozřejmá. Je totiž dobře známo, že jakmile zahraniční studenti tvoří větší skupiny, mají tendenci komunikovat především mezi sebou. Když jsou naopak osamoceni, mohou mít tendenci k úplné izolaci.

Obdobná problematika se objevuje také u zahraničních zaměstnanců. V případě postdoktorandských pobytů můžeme jen prostě rozšířit diskusi o studentech. V případě zaměstnanců, kteří přichází s vlastními rodinami, se přidávají velice zásadní další problémy – např. školský systém a jeho kvalita i dostupnost pro děti zaměstnanců, případně zdravotní pojištění pro děti a partnery zaměstnanců. Silná a sebevědomá univerzita nemůže tyto problémy ignorovat a musí hledat řešení, nejlépe společně s magistrátním nebo krajským úřadem.

STRATEGICKÁ PARTNERSTVÍ A ROZVOJOVÁ POMOC VE FORMĚ BUDOVÁNÍ KAPACIT

Většinu výše uvedených rizik spojených se zahraniční spoluprací a stážemi z hlediska organizace i řízení kvality lze zásadně eliminovat pomocí vytváření dlouhodobých strategických partnerství. Proto je tento proces zahrnut jako základní bod evropské politiky a měl by být adekvátně odražen i na národních a institucionálních úrovních. Např. materiály k programu Erasmus + uvádí pro oblast vysokoškolského vzdělávání mimo jiné následující cíle:

Podporovat vysokoškolské instituce v zavádění nezbytných reforem v souladu s Agendou Modernizace EU 2011 a jejími prioritami; zvyšovat úroveň znalostí; zlepšovat kvalitu a relevanci vysokoškolského vzdělávání; posilovat kvalitu skrze mobilitu a přeshraniční spolupráci; zajistit fungování znalostního trojúhelníku¹; vylepšovat vedení a financování; především skrze projekty, které budou:

- podporovat aktivity napomáhající uzpůsobit osnovy současným a formulujícím se potřebám trhu práce a předat mladé generaci průřezové dovednosti jako je podnikavost, a to skrze aktivní spolupráci vysokoškolských institucí s partnery mimo akademickou sféru: podniky, profesními organizacemi, hospodářskými komorami, sociálními partnery, místními a regionálními úřady atd.;
- podporovat aktivity vysokých škol, které mohou pomoci dlouhodobé kultivaci zaměstnavatelů budoucích absolventů, nastavovat společnosti zrcadlo pro různé problémy, otázky a vzorce chování, tj. naplňovat veřejnou spoluodpovědnost za budoucí vývoj prostředí, ve kterém budou jejich absolventi pracovat;
- podporovat aktivity vyvíjející inovativní strategie pro posílení mobility nebo způsoby odstraňování překážek mobility ve vysokoškolském vzdělávání skrze zajištění více příležitostí pro studenty k získání dalších dovedností během studia a odborné přípravy v zahraničí; také podporovat virtuální mobilitu zasazenou do globální strategie efektivní integrace ICT² v zúčastněných vysokoškolských institucích;
- posilovat propojení vzdělávání, výzkumu a podnikání s cílem propagace vynikající kvality a regionálního rozvoje;
- cílit na zvyšování počtu absolventů, rozšiřování zapojení málo zastoupených a netradičních skupin studentů a poměr jejich dokončování studia, posilování celoživotního učení tvorbou flexibilních studijních plánů, rozvoj metod zvyšování sociální odpovědnosti vysokoškolských institucí.

Podporovat zavádění Zprávy o otevření se vzdělávání 2013: propagovat vývoj nových forem zajištění studia, především integraci širšího spektra studijních forem (distanční studium, kombinované studium, modulární výuka) novými způsoby personalizovaného učení strategickým využíváním otevřených vzdělávacích zdrojů, virtuální mobilitou, kombinovanou mobilitou a platformami virtuálního učení; také stimulovat internacionalizaci evropských vysokoškolských systémů v Evropě i mimo ni.

1 Znalostním trojúhelníkem se v dokumentech Evropské komise rozumí propojení vzdělávání, výzkumu a inovací.

2 Z anglického Information and Communication Technology, tj. informační a komunikační technologie.

5 Doporučení pro ministerstvo

Ministerstvo má díky projektu KREDO k dispozici podrobné šetření o vnímání internacionalizace zúčastněnými vysokými školami a další analýzy jak současného stavu, tak výhledu pro internacionalizaci českého vysokého školství ve srovnání se zahraniční praxí. Největší rozdíly v chápání internacionalizace mezi jednotlivými institucemi (i mezi českým a zahraničním prostředním) jsou v pohledu na začleňování a prolnutí českých a zahraničních studentů i zaměstnanců.

Ze shromážděných analýz a šetření vyvozujeme následující doporučení:

1. Většina českých vysokých škol považuje za základní parametr pro sledování internacionalizace krátkodobé mobility studentů i zaměstnanců. Jde o aktivity dobře finančně zajištěné z programů ERASMUS apod., které jsou také zahrnuty mezi parametry pro financování vysokých škol pod koeficientem K „dle kvality“. Ve stávajícím nastavení vah je začlenění prostého počtu mobilit dobrým motivačním nástrojem, nicméně je třeba vnímat rizika související s tím, že samotné počty přijíždějících a vyjíždějících osob nemají přímou souvislost jen s kvalitou instituce. **Je zavádějí vydávat počty krátkodobých mobilit samostatně za parametr kvality.**
2. Obdobný rozpor se týká počtu studentů samoplátců na veřejných vysokých školách. Jde ve své podstatě o účetně oddělenou aktivitu jednotlivých vysokých škol, která může, ale nemusí, napomáhat k její internacionalizaci. Z hlediska státní správy je přitom podstatné, že v případě akreditovaných studijních programů (tj. ne pouhých kurzů celoživotního vzdělávání) získávají studující statut studenta dle české legislativy a také vstupují na trh práce s kvalifikací ekvivalentní standardním programům pro české studenty.
Je zavádějí vydávat počty studentů samoplátců za samostatný parametr kvality.
3. Při dalším rozvoji kvalitativních parametrů používaných pro určování veřejného příspěvku vysokým školám by **ministerstvo mělo přímo podpořit využívání cizího jazyka pro běžnou výuku ve standardních programech**, společně s obsazováním míst profesorů významnými zahraničními pracovníky.
4. Počet zahraničních studentů na českých vysokých školách (včetně slovenských) se jeví jako přiměřený. Jako promarněnou příležitost je přitom třeba vidět situace, kdy se tito studenti nedostávají do každodenního kontaktu a spolupráce se studenty českými. Z hlediska internacionalizace je zapotřebí **zakotvit interpretaci zákona (nebo implementovat jeho změnu) tak, aby v programech „pro české studenty“ (financovaných ze státního rozpočtu) bylo samozřejmé použití vhodného jazyka či jazyků mimo češtiny**, a aby se (alespoň potenciálně) zařazení zahraničních studentů do běžných kurzů pro studenty české stalo standardem.
5. Je velice nepravděpodobné, že by státní rozpočet mohl financovat výrazně větší podíl zahraničních studentů, než je tomu teď. Ministerstvo by mělo iniciativně **posunout zákonná pravidla pro vybírání školného od zahraničních studentů tak, aby mohli zahraniční studenti, u kterých tomu nebrání mezinárodní úmluvy, studovat v programech společně s českými a přitom platit řádné školné**. Má přitom být strategickým rozhodnutím jednotlivých vysokých škol, v jakém jazyce bude výuka vedena, a nemá být omezena současná možnost pro vytváření specifických programů pro studenty samoplátce. Nicméně vytvářet ve všech případech samostatné programy pro samoplátce je nejen neekonomické, ale hlavně tak přicházíme o příležitost samotné internacionalizace našich vysokých škol.
6. Skutečnou úroveň internacionalizace a míru jejího zahrnutí ve strategických rozvojových dokumentech vysokých škol by ministerstvo mělo zvažovat jako zásadní kvalitativní záležitost při projednávání dlouhodobého záměru vysokých škol a hlavně pak při procesech institucionálních akreditací. **Řádně rozvinutá a v dostatečné míře implementovaná strategie internacionalizace na centrální úrovni by mohla být mezi nepominutelnými parametry při institucionálních akreditacích vysoké školy**. Stejně tak by jen takto prověřené vysoké školy měly mít profinancované zahraniční studenty (např. ze zemí EU) od státu společně s českými.
7. Akreditace všech doktorských studijních programů (a stejně u vhodných magisterských) by měly zahrnovat základní požadavky na míru dosažení internacionalizace ve smyslu výše uvedených doporučení vysokým školám 4.1, 4.2 a 4.3. Pro řadu z těchto požadavků bude vhodné postupně nastavovat i očekávané parametry (např. podíl pracovníků s Ph.D. ze známých zahraničních univerzit u doktorských programů, v magisterských programech pak podíl kreditů z předmětů realizovaných ve vhodném světovém jazyce a zařazení „mobility window“ do studijních plánů apod.). **Při akreditačních hodnoceních**

(vnitřních i vnějších) přitom musí být kladen důraz na kvalitu uváděných zahraničních partnerů, nikoliv jen na pouhé počty (publikací, mobilit apod.). Totéž platí pro zaváděné double/joint degrees.

8. Při hodnocení zahraniční spolupráce ve výzkumu (tj. internacionalizace prostřednictvím výzkumu) je třeba mít na paměti, že i v zahraničí je obdobné rozložení kvalitních a nekvalitních pracovišť/pracovníků, takže opět samotné počty návštěv/prací mnoho neznamenaají. **Jako nejdůležitější se přitom jeví tzv. „internationalizace doma“.** Je proto třeba pečlivě ocenit a odlišit případy, kdy výzkum skutečně probíhá na univerzitě vlastní a zahraniční experti tu pobývají a dostávají se také do přímého kontaktu s místními studenty.
9. Podobně je tomu se všemi akademickými pozicemi (zejména, avšak ne pouze, doktorskými, postdoktorskými). Skutečně silné a mezinárodně významné pracoviště přitahuje zahraniční absolventy a obsazuje svoje pozice v mezinárodních konkurzech. Takový požadavek by bylo vhodné zahrnout jako další požadavek na akreditace doktorských programů. Bohužel je český způsob hodnocení a financování nastaven tak, že právě pěstování vlastních rychlých absolventů umožňuje rychlejší „produkci“ výsledků v dlouhodobě zavedených třeba i mezinárodně docela marginálních oblastech výzkumu.
10. Na technické úrovni se jako velice užitečný jeví výše zmíněný přehled každodenních problémů a starostí týkajících se administrativy spojené se zahraničními studenty a zaměstnanci. Reprezentace vysokých škol i jednotlivé školy budou jistě rády spolupracovat s ministerstvem při posouvání běžné praxe (odstraňování zbytečné byrokracie), ať už v komunikaci s dotčenými institucemi státní správy nebo při přípravě potřebných změn legislativy.
11. **Česká republika by měla zvážit legislativní úpravy, které umožní zatížit studium zahraničních studentů v „českých programech“ školním (např. pro studenty mimo Evropskou unii) v rozsahu shora omezeném vhodným násobkem příspěvku na českého studenta od státu.** Jde o běžnou praxi jiných evropských zemí a je v dlouhodobém zájmu České republiky počty zahraničních studentů dále zvyšovat zejména o studenty z oblastí mimo Evropskou unii. V českém prostředí bude vhodné uvažovat o omezení takového oprávnění na univerzity a oblasti, které jsou předmětem institucionálních akreditací.

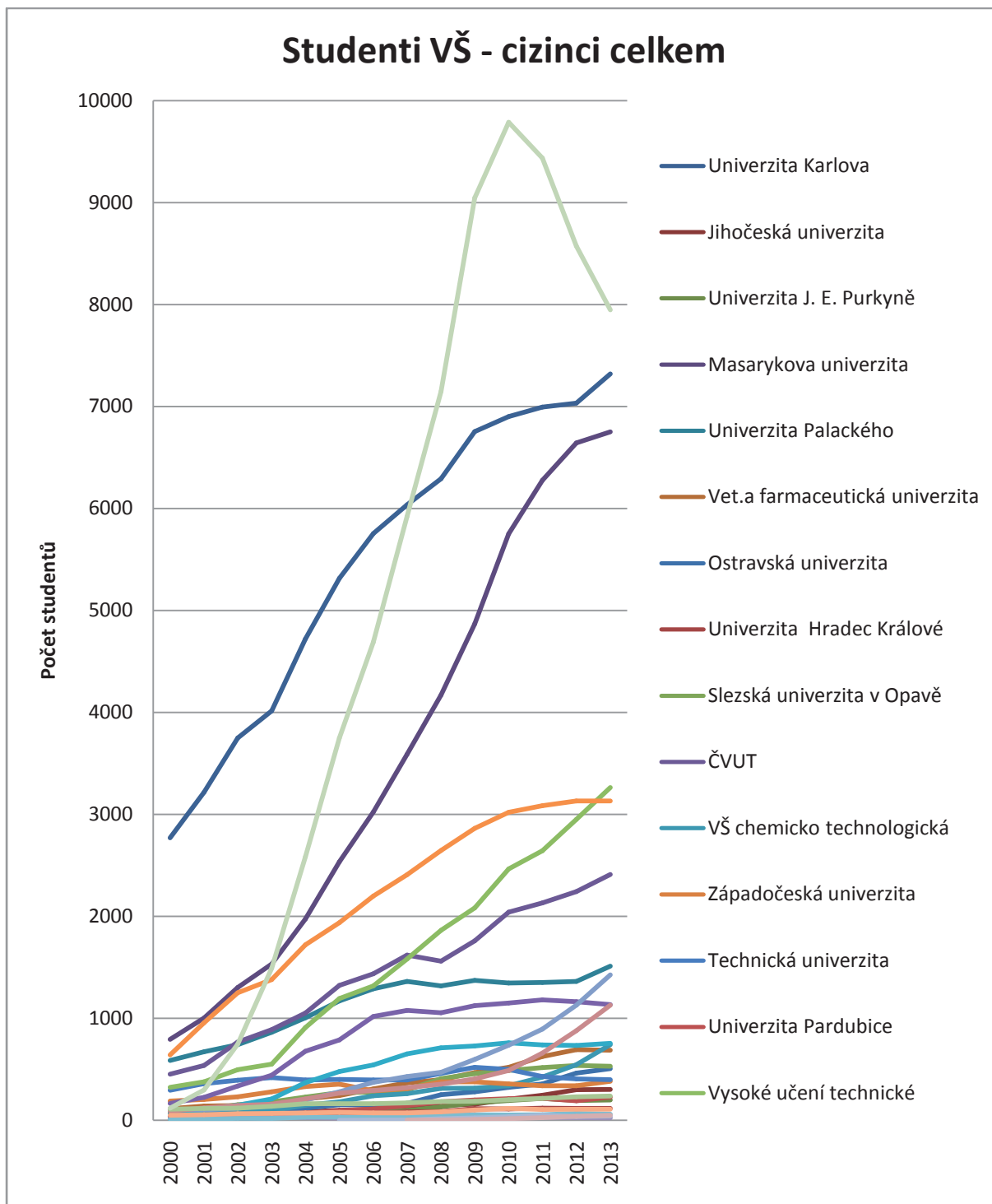
6 PŘÍLOHY

1) Přehled školného vyměřovaného studentům mimo EU v evropských zemích (převzato z webových stránek <http://www.study-europe.eu/tuition-fees>, stav ke dni 2. 9. 2015)

Country	EU students	Non-EU students	Other information
<u>Austria</u>	Degree-seeking EU students and exchange students don't have to pay tuition fees	Non-EU students pay EUR 726.72 per semester and non-degree seeking students have to pay a tuition fees of EUR 363.36 per semester	[Tuition fees in Austria]
<u>Czech Republic</u>	If the language of instruction is Czech, there are no tuition fees. For course taught in a foreign language, tuition fees usually start at ca. EUR 1000 per semester		[Tuition fees in the Czech Republic]
<u>Denmark</u>	EU and exchange students don't have to pay tuition fees	Tuition fees vary depending on the study program. However, tuition fees for non-EU students usually amount to ca. EUR 10000 per year	[Tuition fees in Denmark]
<u>Finland</u>	EU and exchange students don't have to pay tuition fees	If the language of instruction is not Finnish or Swedish, non-EU students maybe charged tuition fees	[Tuition fees in Finland]
<u>France</u>	Students are charged tuition fees at public universities from EUR 188.10 / year for bachelors's degrees (licence), to EUR 259.10 / year (master's programs) and EUR 393.10 / year (Ph.D. degrees – Doctorat)		[Tuition fees in France]
<u>Germany</u>	Students are usually charged a tuition fees of approximately EUR 500 per semester depending on the federal state where the school is located	Non-EU students maybe charged slightly higher fees compared to EU students	[Tuition fees in Germany]
<u>Greece</u>	Students don't have to pay tuition fees	Tuition fees vary depending on the school and study program. Usually, non-EU students have to pay a tuition fees of approximately EUR 1000 per year	[Tuition fees in Greece]
<u>Hungary</u>	Students under the „State-funded“ scheme don't have to pay tuition fees	Tuition fees vary depending on the school and study program. Usually, non-EU students have to pay a tuition fees of approximately EUR 1000 per semester	[Tuition fees in Hungary]

Country	EU students	Non-EU students	Other information
<u>Iceland</u>	Although there are no tuition fees at public universities and colleges in Iceland, students have to pay registration fees that range from EUR 100 to EUR 250		[Tuition fees in Iceland]
<u>Ireland</u>	First cycle students who qualify under the Free Fee Scheme don't have to pay tuition fees. Postgraduate EU students have to pay tuition fees as specified by the university or college	Non-EU students have to pay full tuition fees	[Tuition fees in Ireland]
<u>Luxembourg</u>	Although students don't have to pay tuition fees, they have to pay a small registration fee		[Tuition fees in Luxembourg]
<u>The Netherlands</u>	EU students have to pay tuition fees of about EUR 1906 per year.	Non-EU students have to pay full tuition and registration fees	[Tuition fees in the Netherlands]
<u>Norway</u>	There are no tuition fees at public universities and colleges in Norway		[Tuition fees in Norway]
<u>Portugal</u>	Full time students enrolled in Bachelor's and Master's programs are charged an average tuition fees of approximately EUR 950 – 1250 per academic year. For third cycle programs (Ph.D. degrees), the average tuition fees amounts to approximately EUR 2500 – 3000 per academic year.		[Tuition fees in Portugal]
<u>Slovenia</u>	Full-time EU students as well as students from countries with a reciprocal agreement with Slovenia don't have to pay tuition fees at public universities and colleges in Slovenia		[Tuition fees in Slovenia]
<u>Spain</u>	Students pay tuition fees on a per-credit basis, starting at approximately EUR 9.50 per credit		[Tuition fees in Spain]
<u>Sweden</u>	EU students as well as exchange students don't have to pay tuition fees	Non-EU students have to pay full tuition fees, starting at approximately EUR 9700 per year	[Tuition fees in Sweden]
<u>Switzerland</u>	Foreign students must pay tuition and registration fees, which vary depending on the school. In general, tuition fees amount from approximately EUR 750 to 3000 per semester.		[Tuition fees in Switzerland]

2) Počty zahraničních studentů na českých vysokých školách (zdroj: data ministerstva uvedené ve studii pracovní skupiny TA06). Výrazná světle zelená křivka bez popisu vynáší součtovou hodnotu pro všechny soukromé vysoké školy dohromady.

**Soubor podkladů pro strategické rozhodování
Internacionalizace vysokých škol**

Vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Karmelitská 7, Praha 1
Individuální projekt národní pro oblast terciárního vzdělávání, výzkumu a vývoje:
Kvalita, relevance, efektivita, diverzifikace a otevřenost vysokého školství v ČR.

Strategie vysokého školství do roku 2030. (IPN KREDO)

<http://kredo.reformy-msmt.cz/>

Design: Martina Mončeková

Sazba: Martina Mončeková

Praha 2015

**Soubor podkladů
pro strategické rozhodování
Internacionalizace
vyokých škol**

© MŠMT
2015